

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Länsstyrelsen Skåne yttrande om En säkrare tillgång till vattenreningskemikalier, DS 2023:09

Er beteckning: LI2023/ 02294

Sammanfattning

Länsstyrelsen Skåne instämmer i stora drag i utredningens slutsatser. Länsstyrelsen Skåne ställer sig positiv till;

- Möjliggörandet av en tvingande omfördelning av vattenreningskemikalier.
- Att Livsmedelsverket föreslås som ansvarig och samordnande myndighet.
- Till det ansvar som beskrivs för länsstyrelsen samt civilområdet.

Länsstyrelsen Skåne ser sex områden som inte berörs i tillräckligt stor utsträckning i utredningen:

1. Prioriteringsordning.
2. Svårigheten att omfördela kemikalier från kommunala verksamheter.
3. Konsekvenserna om en verksamhetsutövare överträder sina utsläppsvillkor som en följd av omfördelade kemikalier.
4. Beaktandet av EU-lagstiftning.
5. Merarbete för länsstyrelserna beaktas inte i tillräcklig grad i utredningen.
6. Synpunkter på lagförslaget.

Synpunkter

Länsstyrelsen Skåne ser sex områden som inte berörs i tillräckligt stor grad i utredningen.

1. Prioriteringsordning

I lagförslaget saknas en fastställd prioriteringsordning och utredningen saknar ett djupare resonemang om vilka utgångspunkter som ska ligga till grund för en prioriteringsordning.

I stycke 7.4.3 Beslut om tilldelning (s.99) används uttrycket på förhand. Vad innebär uttrycket på förhand i detta sammanhang? En på förhand fast prioriteringsordning som är stående eller kan beslut om prioriteringsordning fattas i samband med aktuell kris men innan fördelning genomförs?

Vidare står det i samma stycke att prioritering kan behöva ske mellan aktörer inom samma prioriteringskategori. Hur ska olika värden, såsom liv och hälsa, miljö och samhällets funktionalitet, ställas mot varandra i ett sådant läge?

Länsstyrelsen Skåne vill även framhålla att industrins behov behöver inkluderas i prioriteringen. Det kommer att vara komplext och utmanande att ta fram en tydlig allmän prioriteringsordning som även omfattar industrier och det kommer att behöva omfatta fler och andra aspekter än exempelvis prioriteringsordningen i Styrel. Det kan också bli nödvändigt att ta fram olika prioriteringsordningar för olika kemikalietyper. Att ta fram flera prioriteringsordningar kommer att vara ett resurskrävande arbete som behöver genomföras i samverkan med flera aktörer. Länsstyrelserna kommer behöva vara en central aktör i detta arbete, vilket inte tas upp i utredningen i tillräckligt stor omfattning.

Utöver en fastställd prioriteringsordning kommer det krävas ett omfattande arbete för att ta fram ett underlag som kan användas för fördelning av kemikalier vid en brist.

Vidare vill Länsstyrelsen Skåne förtydliga att det idag inte finns någon färdig ”lista” på vilka samhällsviktiga verksamheter som finns inom de kommunala geografiska områdena eller på regional nivå. Därför finns det idag inte förutsättningar att tillämpa lagförslaget på det sätt som föreslås enligt stycke 13.1 Förslaget till lag om omfördelning av vattenreningskemikalier vid vissa allvarliga bristsituationer.

2. Svårigheten att omfördela kemikalier från kommunala verksamheter

I utredningens lagförslag är det i första hand kommunala verksamheter som blir föremål för föreläggande om att avstå kemikalier, vilket innebär att omfördelningen av kemikalier behöver ske från VA-verksamheternas lager. Länsstyrelsen Skåne anser i stället att en fördelning av kemikalier så långt det är möjligt bör ske från kemikalieproducenter till vattenverk, reningsverk och industrier samt att kemikalieproducenternas logistikkapacitet bör användas för transport och leverans av kemikalier.

Ett motiv till detta är att flytande reningskemikalier har kort hållbarhetstid. Kloridbaserade kemikalier kan eventuellt fördelas men det blir betydligt svårare med sulfatbaserade kemikalier och lut är ännu svårare. Juridisk bör det noteras att det kan krävas tillstånd för transport av kemikalier mellan olika aktörer. Om Livsmedelverket eller VA huvudmännen yrkesmässigt ska överlåta farliga kemiska produkter kan de därför behöva ansöka om tillstånd hos Länsstyrelserna.

Vidare bör frågan om en möjlig lageruppbyggnad utredas vidare. Lagerhållning av reningskemikalier behöver samordnas med andra utredningar inom försörjningsberedskapen, såsom Nationell samordning av försörjningsberedskapen (dir. 2021:65).

3. Konsekvenserna om en verksamhetsutövare överträder sina utsläppsvillkor som en följd av omfördelade kemikalier

Länsstyrelsen Skåne vill framhålla att lagförslaget inte bör införas innan det finns en nationell samordning för hur överskridanden av utsläppsvillkor ska hanteras av tillsynsmyndigheterna. Det bör vara en nationell vägledande myndighet som tar ställning i frågan för att undvika att enskilda tillsynsmyndigheter gör olika bedömningar.

Frågan om överträdelser av utsläppsvillkor tas även upp under punkten 4 Beaktande av EU-lagstiftning.

Vidare anser Länsstyrelsen Skåne att det finns en otydlighet i vad aktörer som blir förelagda att avstå kemikalier kan ansöka om ersättning för. Kommer det exempelvis gå att få ersättning för överskridande av utsläppsvillkor som en följd av att man avstått kemikalier? Eller ersättning för skadade naturvärden till följd av ökade utsläpp? Det framgår av 13 paragrafen i lagförslaget att man kan ansöka om ersättning för ekonomiska värden men ej miljömässiga konsekvenser.

4. Beaktandet av EU-lagstiftning

Länsstyrelsen Skåne anser att utredningen inte i tillräckligt stor omfattning beaktar aktuell EU-lagstiftning och att överskridande av avlopps- och vattendirektivet kan leda till böter för staten.

Svar behöver eftersökas från bland annat EU-kommissionen om hur de ställer sig till eventuella överträdelser av avloppsdirektivet som en följd av brist på reningskemikalier. En sådan dialog med EU-kommissionen kan ge ett underlag för vilka gränsvärden i tillstånd som bör vara ett minimum att godkänna för myndigheterna i Sverige vid eventuella undantagsbeslut. Dessutom hade det varit relevant om resultaten av en sämre rening på avloppsreningsverken på något sätt kan kopplas till den uppföljningen av status på vattenförekomster med miljökvalitetsnormer som kommissionen genomför med anledning av vattendirektivet. Efterlever Sverige inte vattendirektivet kan detta också medföra böter för staten.

5. Merarbete för landets länsstyrelser

Länsstyrelsen Skåne anser att, även om länsstyrelsens ansvar tas upp och beskrivs i stycke 11.4.5 Konsekvenser för Livsmedelsverket och andra myndigheter, så kommer lagförslaget troligen innebära ytterligare utökad arbete för landets länsstyrelser än det som beskrivs i utredningen. Troligen kommer det utökade arbetet att bestå i verksamhet kopplat till utredning av prioriteringsgrad, utförandet av eventuella förelägganden, identifiering av samhällsviktig verksamhet, hantering av utsläppsvillkor och överträdande, tillstånd för transport av kemikalier mellan olika aktörer med mera. Länsstyrelsen kan komma att få ett betydande merarbete med att omfördela om det exempelvis blir aktuellt att samordna vilka aktörer som har aktuell tillgång till vattenreningskemikalier och vilka som har behov. Länsstyrelsen Skåne anser inte att länsstyrelsernas utökade arbete behandlas i tillräcklig omfattning i utredningen.

6. Synpunkter på författningsförslaget (avsnitt 2).

Länsstyrelsen Skåne har följande synpunkter på lagförslaget.

- Det finns ett stort tolkningsutrymme i 3 §. Det behöver klargöras vad som menas med en allvarlig brist. Det finns också frågetecken kring vad som menas med nationell brist. Enligt utredningen (s. 93) behöver det inte vara en rikstäckande brist, utan det kan vara en folkrik kommun eller region. En enstaka mindre kommun eller region faller dock normalt sett utanför lagens tillämpningsområde. Länsstyrelsen Skåne ser att det finns

svårigheter med att kunna avgöra hur omfattande bristen ska vara för att lagen ska kunna tillämpas. Var går gränsen för en mindre respektive folkrik kommun/region?

- Hur ska den ansvariga myndigheten besluta vilken verksamhet som ska avstå vattenreningskemikalier enligt 8–9 §§. När det gäller tilldelning av vattenreningskemikalierna är tanken att det ska finnas en prioritetsordning. Något motsvarande finns inte för avstående av kemikalier. I utredningen saknas en redogörelse för hur det är tänkt att myndigheten ska välja vem som ska avstå. Det finns heller inte uppräknat i 19§. För att kunna besluta vilken aktör som ska avstå kommer den ansvariga myndigheten behöva göra någon form av bedömning. Länsstyrelsen Skåne ser att det finns en risk för att proportionalitetsprincipen åsidosätts om det saknas kriterier för hur den bedömningen ska ske. Med hänsyn till vilken ingripande åtgärd mot både offentliga och privata aktörer som lagförslaget innebär, bör det finnas tydliga riktlinjer för hur 8–9 §§ ska tillämpas. Det bör därför läggas till som en punkt i uppräknningen i 19 §.
- Av 10 § andra stycket framgår att vid beslut om tilldelning ska en allmän prioritetsordning enligt 5 § följas. För att använda lagen måste alltså en allmän prioritetsordning vara på plats. Av 5 § framgår dock inte när en sådan prioritetsordning ska göras.
- Enligt 19 § får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om bl. a. en allmän prioritetsordning enligt 5 §. För att lagen ska kunna nyttjas, är det därför av stor vikt att föreskrifter finns på plats så snart som möjligt efter lagens ikraftträdande.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Anneli Hulthén med beredskapshandläggare Linnéa Nordin som föredragande.

I den slutliga handläggningen har också specialist Jonas Stenrell, miljöhandläggare Trine Gadmar och jurist Anna Göransson medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.